

ביבליוגרפיה¹

ארכיונים

איי"ט – ארכיון יד טבנקין.

אצ"ד – ארכיון ציונות דתית, בר-אילן.

א"צ – ארכיון צה"ל.

אצ"מ – הארכיון הציוני המרכזי. (CZA)

אק"ד – ארכיון הקיבוץ הדתי, יבנה.

את"ה – ארכיון לתולדות ההגנה.

אתע"ל – ארכיון תנועת העבודה החלוץ ומכון לבון.

ISA / א"מ – ארכיון המדינה.

ארכיון הגיונט : AJJDC – תיקי קפריסין 1945-1949. AJJDC תיקי גינבה.

הארכיון הציוני המרכזי : לשכת העלייה חיפה ותל אביב S3, המחלקה לארגון S5, המחלקה לעלייה S6, המחלקה לענייני היהודים במזה"ת S20, המחלקה המדינית S25, מחלקת הנוער והחלוץ S32, המאבק ברוויזיוניסטים S44. תנועת הפוהמ"ז S55, דוחות סטטיסטיים S75, מדור שליחים S86. מחנות גולי קפריסין J21. משרדי הסוכנות היהודית בפאריס L10, המחלקה לילדים ונוער L75.

הארכיון לתולדות ההגנה : עדויות של שליחים, מפקדי ספינות מלווי וגדעונים לפי ספינות מעפילים מצפון אפריקה : יהודה הלוי-14/233, שיבת ציון-14/295, הפורצים-14/219, לנגב-14/245, לקוממיות-14/247, המעפיל האלמוני-14/276, יחיעם-14/259, לא תפחידונו-14/240, טירת צבי-14/229, כ"ט בנובמבר-14/270, משמר העמק-14/263, שבתאי לוזיינסקי-14/263. עדויות פעילים : ארזי יהודה, סאם אביטל, אלי אוחיון, אביגור שאול, יאני אבידוב, יגאל כהן, אפרים בן-חיים (פרידמן).

אצ"ד – ארכיון הציונות הדתית, בר-אילן : תיקים : 4/33, 7/240-239, 665/14.

אק"ד – ארכיון הקיבוץ הדתי : תיקים : 49/28, 49/285, 49/289, 48/283, 48/285, 47/48.

ארכיון יד טבנקין : עדויות של שליחים/תיקים על העפלה מצפון אפריקה

ארכיון תנועת העבודה החלוץ ומכון לבון : חטיבה צפון אפריקה וצרפת.

המכון ליהדות זמננו : המרכז לתיעוד בעל פה, עדויות של פעילים בעלייה ב'.

ארכיון המדינה : תיקי ספינות מעפילים ורשימות עולים ISA1/15492/1-5

עיתונות

¹ הביבליוגרפיה הוכנה בידי דניאל בבר-אלי ביטון. 2019.

הצופה'. ראיון עם פליט. (7.2.44); 'העולם'. י"ז סיון, תשי"ז. (5.6.47); 'זרעים'. גיליון ז-ח, שנה 2. ניסן-אייר, תשי"ז. (4.7.47); 'זרעים'. גיליון א', שנה 10. תשרי, תשי"ה; 'חרות'. האינצידנט המרוקני (7.8.1959); 'הבוקר' מרד קפריסין (14.11.48); 'משמר' אי שחרור חייבי גיוס (16.7.48); 'הארץ' (14.7.48).

קטעי עיתונות על ספינות מעפילים:

'המעפיל האלמוני': 'הבוקר'. (18.2.47); 'הארץ'. (19.2.47); 'דבר'. (18.2.47). 'יהודה הלוי': 'משמר'. (2.6.47; 1.6.47); 'קול העם'. (1.6.47); 'העולם'. י"ז סיון, תשי"ז. (5.6.47).

ראיונות אישיים:

אזולאי, משה – 'יהודה הלוי, בית שמש. 28.8.1984.

ביטון, אליהו – 'יהודה הלוי, ירושלים. ינואר 1983. שאלות ותשובות 1984-1988.

בן-שושן, אמנון (בן סוסן אדמונד) – 'לנגב', קיבוץ מעגן. 22.7.2013, 28.2.2015.

בן-שושן, אמנון ועקריש, יוסף – ראיון משותף, קריית שמונה. 25.9.2015.

חרקובסקי-חורב, ישראל – מפקד ספינת המעפילים 'יהודה הלוי', קיבוץ שדות ים. 21.11.1984.

כהן, גד – 'יהודה הלוי', אופקים. 23.1.1985.

סנש חיים, (מישו) – מלווה הספינה 'חיים'. קיבוץ מעגן. 29.3.2013, 1.6.2013.

עקריש, יוסף – 'המעפיל האלמוני', קריית שמונה. 26.2.2015.

פרנקו-כהן, נדיה – פעילה בתנועת 'דרור', תוניס, קיבוץ רגבים. 22.3.2016.

פרץ, ז'ק-יעקב – 'יהודה הלוי', מושב רינתיה. 18.9.1984.

מקורות ביבליוגרפיים

אביגור, שאול. לסיכומו של מפעל ההעפלה. עמ' 31-51. בתוך: אביגור, שאול (עורך). עם דור ההגנה-פרשיות ודמויות. הוצאת מערכות. תל-אביב. תשי"א.

אביזוהר, מאיר. ביקור בן גוריון במחנות העקורים ותפיסתו הלאומית בתום מלחמת העולם השנייה. עמ' 253-271. בתוך: פינקוס, בנימין (עורך). יהדות מזרח אירופה בין שואה לתקומה 1944-1948. אוניברסיטת בן גוריון. באר-שבע. 1987.

אביטבול, מיכאל. הפעילות הציונית בצפון-אפריקה עד סוף מלחמת העולם השנייה. פעמים, 2. תשל"ט. עמ' 65-91.

אבנרי, ההסתדרות הציונית - אבנרי, יצחק. ההסתדרות הציונית והעלייה הבלתי לגאלית לא"י מראשית הכיבוש הבריטי ועד סוף מלחמת העולם השנייה. חיבור לקבלת תואר דוקטור. אוניברסיטת תל-אביב. 1979.

אבנרי, יצחק. מרד העלייה תכניתו של בן-גוריון לעליה בלתי לגלית. קתדרה, 44. תמוז. תשמ"ז. עמ' 126-157.

אבנרי, ל. אריה. המאבק בספר הלבן והקמת המוסד לעליה ב'. עמ' 213-245. בתוך: שלמה, דרד. (עורך). שורשים, קבצים לחקר הקיבוץ ותנועת העבודה. יד טבנקין. תל-אביב. 1982.

אברהמי, חנה. ראשיתה של התנועה הציונית החלוצית בצפון-אפריקה 1943-1948. שורשים במזרח א', 1986. עמ' 191-240.

אברמסקי-בליי, עירית. ההכשרה הציונית ג'רבה. עמ' 475-493. בתוך: הרווי, זאב. חזן-רוקס, גלית. סעדון, חיים. ואמנון, שילוח. (עורכים). ציון וציונות בקרב יהודי ספרד והמזרח. משגב ירושלים. ירושלים. תשס"ב.

אהרני, מטות תרן - אהרני, ראובן. מטות תרן ספינות ההעפלה והרכש לאחר מלחמת העולם השנייה. יד טבנקין. רמת אפעל. 1997.

אורן, להתחיל אחרת - אורן, מנחם. להתחיל אחרת לחיות אחרת תנועות הנוער במחנות המעפילים בקפריסין 1946-1948. יד טבנקין. רמת אפעל. 1984.

אורן, מנגד תראה - אורן, מנחם. מנגד תראה את הארץ חינוך הנוער בקפריסין. 'הקיבוץ המאוחד'. תל אביב. תשמ"ה.

אלרואי. אימיגרנטים - אלרואי, גור. אימיגרנטים ההגירה היהודית לארץ ישראל בראשית המאה ועשרים. יד בן צבי. ירושלים. 2004.

אלמאליח, אברהם. אפריקה הצפונית בתרבות העברית. עם וספר אלול תש"ה. עמ' 29-32.

אלמאליח, אברהם. במחנות המעפילים בקפריסין. הד המזרח, כ"ו שבט, תש"ט. עמ' 11.

אלמאליח, אברהם. מעפילי צפון אפריקה בקפריסין. הד המזרח, י"ב שבט, תש"ט. עמ' 5.

אלמאליח, שמואל. מצב החינוך והתרבות בקזבלנקה. עם וספר. אלול תש"ה. עמ' 71-72.

אלפסי, דוד. כנס על ההעפלה מצפון אפריקה. יד טבנקין. (10.1.82). עמ' 23-24.

אפרת, אהרן. 'השומר הצעיר' בהכשרה. משולש ההגשמה: הכשרה - עלייה - העפלה. מאסף לחקר העבודה הציונית והסוציאליזם י"ז. תשמ"ז. עמ' 138-148.

ארצי, יצחק. אפיזודה ושמה מחנות הגירוש בקפריסין (במלאת 35 שנה לנעילת המחנות). משואה י"ב. 1984. עמ' 204-210.

ארצי, יצחק. יומנה של 'כנסת ישראל'. משואה כ"ה, אפריל 1997. עמ' 158-184.

באואר. הבריחה. באואר, יהודה

בוגנר. אי הגירוש - בוגנר, נחום. אי הגירוש מחנות המעפילים בקפריסין 1946-1948. עם עובד. תל אביב. 1991.

בוגנר. ספינות המרי - בוגנר, נחום. ספינות המרי ההעפלה 1945-1948. משרד הביטחון ההוצאה לאור. תל אביב. 1993.

בועז, אריה. שאול, מאירוב (אביגור). התגייסות להצלת היהודים. עמ' 532-533. בתוך: דינה, פורת (עורכת). שואה ממרחק תבוא. אישים ביישוב הארץ-ישראלי ויחסם לנאציזם ולשואה 1933-1948. יד בן צבי. ירושלים. 2009.

ביטון, שלמה. מאמצים עבריים בקזבלנקה מרוקו. עם וספר, אלול. תש"ו. עמ' 60.

בלאיס, י.ח. חלוצים מצפון אפריקה בארץ ישראל. הד המזרח, כ"ח. תשרי תש"ו. (5.10.45). עמ' 9.

בן-אשר. השומר הצעיר במרוקו - בן-אשר, רפאל תולדות השומר הצעיר במרוקו. גבעת חביבה. 1990.

בן-אשר. השומר הצעיר בתוניסיה - בן-אשר, רפאל. תולדות השומר הצעיר בתוניסיה. גבעת חביבה. 1980.

- בן-דוד. חרב בניכר-בן-דוד, יהודה. חרב בניכר מעלילות ה'הגנה' באירופה 1945-1948. משרד הביטחון ההוצאה לאור. תל אביב. 1978.
- בן-דוד. ההגנה באירופה - בן-דוד, יהודה. ההגנה באירופה. יד טבנקין. רמת אפעל. 1995.
- בן-מלכא. מ.ח. התפתחות העברית בטאנג'ר. עם וספר, אלול, תש"ה. עמ' 67.
- בנבסה, אסתר. ציונות ופוליטיקה. מקומית בארצות המזרח. פעמים 73. 1997/98. עמ' 36-40.
- בן-חיים, אפרים. השליחות הארץ ישראלית לצפון אפריקה התקופה הראשונה 1943-1948/9. עמ' 4-17. בתוך: יום עיון ארגון פעילי המחותרת וההעפלה ואסירי ציון בצפון אפריקה. יד טבנקין. רמת אפעל. 1994.
- בן חיים (פרידמן), אפרים. ההעפלה מצפון אפריקה, שלוש אוניות. שורשים במזרח א', 1986. עמ', 241-320.
- בן חיים, אפרים. שליחות לגולה. עמ' 551-554. בתוך: שליחות לגולה 1948-1948. יד טבנקין. רמת אפעל. 1989.
- בן-שמחון, רפאל. עליית יהודי מרוקו לארץ ישראל לא פסקה על אף התנאים הקשים וסכנות הדרכים. במערכה, 260. אוגוסט 1982. עמ' 12-13, 25.
- ברד, שלמה. שליחות ושליחים לארצות האסלאם. שורשים במזרח א', 1986. עמ' 145-189.
- גולני. הנציב האחרון - גולני, מוטי. הנציב האחרון הגנרל סר אלן גורדון קאנינגהם 1945-1948. עם עובד. תל אביב. 2011.
- גרשון, יצחק. העזרה לפליטים יהודים במרוקו במלחמת העולם השנייה. שורשים במזרח ב', 1989. עמ' 288-293.
- דומיניץ. עליה והגירה - דומיניץ, יהודה. עליה והגירה בשנות מצוקה ובימי תקומה. מוסד ביאליק. ירושלים. 2000.
- דרוזי. פרשת אקסודוס - דרוזי, ז'ק. פרשת אקסודוס באור חדש. עם עובד. תל אביב. 1971.
- דרויאן, ניצה. על הציונות בקרב ארצות האסלאם. כיוונים, 28. אוגוסט 1985. עמ' 85-92.
- דשן, שלמה. הדתיות של המזרחיים: ציבור, רבנים ואמונה. אלפיים 9. (1994). עמ' 44-58.
- הדר (שכנר), יחזקאל. עם הפעילים והמעפילים של 'החלוץ האחיד'. עמ' 33-34. בתוך: ליבר, רוש. תורי, אברהם. (עורכים). נתיבי הצלה והעפלה המרכז לגולה באיטליה 1944-1948. דפוס סגל. תל אביב. 1984.
- הדרי. פליטים מנצחים אימפריה - הדרי, וניה. זאב. פליטים מנצחים אימפריה פרשיות עלייה ב'. 'הקיבוץ המאוחד'. תל אביב. תשמ"ה.
- הדרי. המוסד לעלייה ב' - הדרי, וניה זאב. המוסד לעלייה ב' יומן מבצעים, פאריס 1947. אוניברסיטת בן-גוריון. באר שבע. 1991.
- הירשברג. יהדות צפון אפריקה - הירשברג, חיים, זאב. יהדות צפון אפריקה. קצין חינוך ראשי, ענף השכלה. תשי"ט.
- הירשברג. תולדות היהודים - הירשברג, חיים, זאב. תולדות היהודים - באפריקה הצפונית: התפוצה בארצות המגרב מימי קדם ועד זמננו. מוסד ביאליק, ירושלים, תשכ"ה.

- הכהן. תכנית המיליון - הכהן, דבורה. תכנית המיליון תכניתו של דוד בן גוריון לעלייה המונית בשנים 1942-1945. משרד הביטחון, ההוצאה לאור. תל-אביב. 1994.
- הכהן. עליית הנוער - הכהן, דבורה. עליית הנוער - 1933-1945. הוצאת ח.מ. מו"ל. 2010.
- הכהן, קיבוץ גלויות - הכהן, דבורה (עורכת). קיבוץ גלויות, עלייה לא"י-מיתוס ומציאות. מרכז זלמן שז"ר. ירושלים. תשנ"ח.
- הסוכנות היהודית. מכתבי השליחים קפריסין ו'. אדר ב'. ירושלים. תש"ח. עמ' 1-2.
- הראל, חיה. קול קורא של הרצל אל יהודי צפון אפריקה. כיוונים 11-12. דצמבר 1997. עמ' 48-49.
- ויינר ועופר. פרשת קלאודובו-שאבאץ - ויינר, חנה. דליה, עופר. פרשת קלאודובו-שאבאץ מסע העפלה שלא הושלם. עם עובד. תל-אביב. 1992.
- ויינשטיין. ציונות דתית - ויינשטיין, מנחם. ציונות דתית בשולי ארץ ישראל תנועת תורה ועבודה במחנות המעצר בקפריסין. סביון. תשס"א.
- ויץ. מודעות וחוסר אונים - ויץ, יחיעם. מודעות וחוסר אונים מפא"י לנוכח השואה 1943-1945. יד בן צבי. ירושלים. 1994.
- וסרשטיין. בריטניה ויהודי אירופה - וסרשטיין, ברנרד. בריטניה ויהודי אירופה 1939-1945. אופקים. עם עובד. תל-אביב. 1979.
- זוארץ, פ. החינוך העברי בטריפולי. עם וספר, אלול, תש"ה. עמ' 71-72.
- זרטל, עדית. נפשות נעלמות. המעפילים והמוסד לעליה ב' במאבק להקמת המדינה ולאחריה. הציונות, מאסף ג'. 1989. עמ' 107-126.
- זרטל, עדית. בין מוסר לפוליטיקה העלייה הבלתי לגאלית בתפישותיהם של מנהיגי היישוב בין הקונגרס הציוני העשרים לקונגרס הציוני העשרים ואחד. עמ' 87-107. בתוך: שפירא, אניטה. (עורכת). העפלה, מאסף לתולדות ההצלה, הבריחה, ההעפלה ושארית הפליטה. עם עובד. תל אביב. 1990.
- זרטל. זהבם של יהודים - זרטל, עדית. זהבם של יהודים. עם עובד. תל-אביב. 1996.
- חגיג'י-לילוף. תחיית התנועה העברית. - חגיג'י-לילוף, יעקב תחיית התנועה העברית, הציונות והתנועה הציונית בלוב, העליות, ההעפלות הבלתי לגאליות וההגירות מלוב 1913-1967. עבודת מ.א. אוניברסיטת בן גוריון בנגב. אוקטובר. 1994.
- חגיג'י-לילוף, יעקב. הקשר בין קהילת יהודי תוניס ובין יהודי לוב בתקופת מלחמת העולם השנייה. כנס יהודי לוב. אוניברסיטת בר אילן. 1998. עמ' 120-122.
- חיות, חומה. הכשרה. עמ' 63. בתוך: בסוק, משה (עורך). החלוץ הצעיר. מאסף, עין חרוד. 1944.
- חורב. נתיב במים עזים - חורב, שי. נתיב במים עזים ההעפלה החלוצית ביבשה ובים. הוצאת דוכיפת. חיפה. 2012.
- חלמיש. אקסודוס הסיפור האמיתי - חלמיש, אביבה. אקסודוס הסיפור האמיתי. עם עובד ואוניברסיטת תל-אביב. תל אביב. 1990.
- חלמיש, אביבה. מדיניות העלייה בשנות ה-30. בין "גאולה" ל"הצלה". זמנים 58. אביב 1997. עמ' 86-99.
- חמל, רפאל. בשליחות לגולה. עמ' 602-608. בתוך: שליחות לגולה 1945-1948. יד טבנקין. רמת אפעל. 1989.

חרקובסקי, ישראל. עם אוניית המעפילים הראשונה מצפון מאפריקה. מבפנים י"ח. חשון תשט"ו.
עמ' 273-277.

טוכמן, יצחק. על יחסי שליחים-מדריכים. עמ' 45-46. בתוך: מחנות הגירוש בקפריסין יום עיון
לזכרו של מנחם אורן. חוברת ס"ב. יד טבנקין. רמת אפעל. 1986.

יבלונקה. הרחק מהמסילה - יבלונקה, חנה. הרחק מהמסילה המזרחיים והשואה. יד ושם.
ירושלים. 2008.

יד טבנקין: 50 שנה להעפלת ולוס 1987; : 50 שנה להעפלה 29.10.2007; תרומת ההעפלה במאבק
נגד הבריטים 1945-1948. 1990.

ירושלמי, נחום. הפעולה העברית בטוניס. עם וספר. אלול תש"ה. עמ' 74

ירקוני. ספינות מעפילים - ירקוני, הלל. ספינות מעפילים מ-א' עד ת' או מ'כוכב' עד 'קרב עמק
איילון'. הוצאת גוונים. תל-אביב. 2005.

ישי, ארנון. 'תנועות נוער' ו'ההכשרה העירונית' בטרופולי בין שמירת מסורת לחילון בהשפעת
זרמי ההתיישבות הארץ ישראלים (1943-1948). ממזרח וממערב ח'. 2008. עמ' 259-278.

כהן, גד. 'חוג בן יהודה'. עם וספר, אוגוסט. תש"ד. עמ' 14.

כהן, גד. 'מגן דוד' בקזבלנקה. עם וספר. אלול תש"ה עמ' 70.

כהן. עם שב למולדתו - כהן, יונה. עם שב למולדתו פרקי עלייה תר"צ-תש"ס 1930-1980.
הסוכנות היהודית. ירושלים. 1986.

כהן-צרפתי, רחל. בשליחות לגולה. עמ' 592-598 בתוך: שליחות לגולה 1945-1948. יד טבנקין.
רמת אפעל. 1989.

כרם, יצחק. יוון והעלייה הבלתי לגאלית 1934-1947. שורשים במזרח ד', 1998. עמ' 241-282.

לבסקי, חגית. עלייה וקליטה ביישוב היהודי לאומיות, הגירה והתיישבות. האם הייתה מדיניות
קליטת ציונית. עמ' 153-177. בתוך: בראלי, אבי וקרלינסקי, נחום. (עורכים). כלכלה וחברה בימי
המנדט 1918-1948. אוניברסיטת בן-גוריון. באר שבע. 2003.

לוזון, יהודה. החינוך העברי בטרופולי. עם וספר, אלול תש"ז. עמ' 61

ליס, מיכל. היבטים דמוגרפיים על העלייה מצפון אפריקה בתקופת המנדט. עמ' 123-128. בתוך:
שטרית, שמעון. (עורך). חלוצים בדמעה פרקי עיון על יהדות צפון אפריקה. עם עובד. תל-אביב.
1991.

ליס, מיכל. ממרוקן לישראל: העליות לפני קום המדינה (1830-1948). עמ' 110-122. בתוך:
שטרית, שמעון. (עורך). חלוצים בדמעה פרקי עיון על יהדות צפון אפריקה. עם עובד. תל-אביב.
1991.

ליפמן, מוסיה. מחנות המעפילים בקפריסין – ספירת מלאי. קשר, מס' 16. נובמבר 1994. עמ' 118-
106.

לסקר, מ. מיכאל. יהודים מקומיים ופליטים במרוקו הצרפתית ובתוניסיה במלחמת העולם
השנייה. פעמים 114-115, תשס"ח. עמ' 55-105.

לסקר, מ. מיכאל. ישראל והעלייה - לסקר, מ. מיכאל. ישראל והעלייה מצפון אפריקה 1970-
1948. מכון בן גוריון, שדה בוקר. 2006.

לסקר, מ. מיכאל. תולדות הפעילות הציונית בקהילות היהודיות במרוקו, בתוניס ובאלג'יריה 1897-1947. סקירה חודשית, 8. תשמ"ג. עמ' 9-32.

לסקר, מ. מיכאל. החינוך היהודי במרוקו. פעמים, 9. תשמ"א, עמ' 78-99.

מאיר. התנועה הציונית - מאיר, אסתר. התנועה הציונית ויהודי עירק 1941-1950. עם עובד. תל אביב. 1993.

מכתבי השליחים, קפריסין. מס' ו'. ירושלים, אדר ב' תש"ח. הסוכנות היהודית, המדור לשליחים. (21.11.47) עמ' 1-2

מרקוביצי. גחלת לוחמת - מרקוביצי, יעקב. גחלת לוחמת גיוס חוץ לארץ במלחמת העצמאות. יד טבנקין. רמת אפעל. 1991.

מרקוביצי. 'הרוס הרוס את מחיצת הזרות' על קליטתם של העולים החדשים בצה"ל במלחמת העצמאות. עמ' 142-160. בתוך: עופר, דליה. (עורכת). בין עולים לוותיקים ישראל בעלייה הגדולה 1948-1953. יד בן צבי. ירושלים. 1996.

נאור. בים, ביבשה וגם באוויר- נאור, מרדכי. בים, ביבשה וגם באוויר מבט חדש על העפלה. ספרית דקל יהודה. המועצה לשימור אתרים בישראל. 2015.

נאור, מרדכי. (עורך). עליה ב. עידן, 1. יד בן צבי. ירושלים. 1982.

נאור. העפלה 1934-1948- נאור, מרדכי. העפלה 1934-1948. משרד הביטחון ההוצאה לאור. תל אביב. 1981. מהדורה שנייה.

נוסינוב. ההולכים על המים - נוסינוב, ננה. ההולכים על המים ההעפלה מאיטליה 1945-1948. עבודת מ.א. האוניברסיטה העברית. תשכ"ט.

סילורה, דוד. ההעפלה מארצות המזרח. עמ' 111-123. בתוך: נאור, מרדכי. (עורך). עליה ב. עידן, 1, יד בן צבי. ירושלים. 1982.

סימון, רחל. התנועה העברית בלוב. שורשים במזרח ב', יד טבנקין. רמת אפעל. 1989. עמ' 193-182.

סימון, רחל. 'מחוג ציון' לציונות מגשימה: עליית יהודי לוב. שורשים במזרח ג', 1991. עמ' 351-295.

סלושץ. נפוצות ישראל - סלושץ, נחום. נפוצות ישראל באפריקה הצפונית: מימי קדם ועד ימינו אלה. ספריית קו לקו. ירושלים. 1946.

סעדון, חיים. ההעפלה מספאקס לפני קום המדינה. עמ' 334-347. בתוך: שפירא, אניטה. (עורכת). העפלה מאסף לתולדות ההצלה, הבריחה, ההעפלה ושארית הפליטה. אוניברסיטת תל-אביב. תל אביב. 1990.

סעדון. הציונות בתוניסיה - סעדון, חיים. הציונות בתוניסיה 1918-1948. דיסרטציה האוניברסיטה העברית ירושלים. 1992.

עדס, אברהם. שליחים לגולת המזרח. הד המזרח, 43.1.29. עמ' 4.

עופר, דליה. העלייה, הגולה והיישוב. קתדרה 43. ניסן תשמ"ז. עמ' 67-90.

עופר, דליה. מדוע נפסקה ומדוע נתחדשה עליה ב' במלחמת העולם השנייה. עמ' 187-210. בתוך: שפירא, אניטה. (עורכת). העפלה, מאסף לתולדות ההצלה, הבריחה, ההעפלה ושארית הפליטה. עם עובד. תל-אביב. 1990.

עופר. בין עולים לוותיקים - עופר, דליה (עורכת). בין עולים לוותיקים ישראל בעלייה הגדולה 1948-1953. יד בן צבי. ירושלים. 1996.

עופר, תהילה. מול השער הנעול של פלשתינה-א"י. הירדן 221. 2006. עמ' 19.

עם וספר. חידוש הקשר עם אפריקה הצפונית. תמוז, תש"ג. עמ' 13.

עמאר, מאיר. הצלחת הפעולה העברית. עם וספר. אלול תש"ה. עמ' 72.

פומרנץ. יציאת אירופה - פומרנץ, וניה (זאב, הדרל). יציאת אירופה ליום קיבוץ גלויות. שירות התרבות של צה"ל. תש"ט.

פטישי, מחתרת במדים - פטישי, חנוך. מחתרת במדים: ההגנה והחיילים הארץ-ישראלים בצבא הבריטי 1939-1945. ההוצאה לאור משרד הביטחון, תל-אביב. 2006.

פינגרהוט, א. הלוי. מצב העברית באלג'יר. עם וספר. אלול תש"ה. עמ' 71.

פריג'יה, זוארץ. החינוך העברי בטריפולי. עם וספר. אלול תש"ה. עמ' 75-76.

פרץ, י.ס. הוראת השפה העברית בסאפקס (טוניסיה). עם וספר. אלול תש"ו. עמ' 61.

צבי. הארגון הציוני במרוקו - צבי, יהודה. הארגון הציוני במרוקו בשנים 1940-1948. חיבור לשם קבלת תואר דוקטור לפילוסופיה, האוניברסיטה העברית ירושלים. תשמ"א.

צבי, יהודה. תחייה עברית וחלוציות במרוקו בשנים 1943-1948. עמ' 344-357. בתוך: בן-עמי, יששכר. (עורך). מחקרים בתרבותם של יהודי צפון אפריקה. הוצאת ועד עדת המערבים. ירושלים. תשנ"א.

צור, ירון. השפעת המצב הקולוניאלי על התפתחות הפעילות הציונית בצפון אפריקה בין שתי מלחמות העולם. יהדות זמננו, 4. תשמ"ח. עמ' 123-136.

צור, ירון. אימת הקרנבל - 'המרוקנים' והתמורה הבעייה העדתית בישראל הצעירה. אלפיים, 19, 2000. עמ' 126-164.

צור, ירון. הבעייה העדתית. עמ' 101-124. בתוך: צמרת, צבי ויבלונקה, חנה. (עורכים). העשור השני תש"ח - תשכ"ח. יד בן צבי, ירושלים, 2008.

צור, ירון. העלייה מארצות האסלאם. עמ' 57-82. בתוך: צמרת, צבי ויבלונקה, חנה. (עורכים). העשור הראשון תש"י - תש"ח. יד בן צבי, ירושלים, 1991.

צור, קהילה קרועה - צור, ירון. קהילה קרועה יהודי מרוקו והלאומיות 1943-1954. עם עובד. תל אביב. 2002.

צחור, זאב. שארית הפליטה כגורם פוליטי. עמ' 23-30. בתוך: מחנות הגירוש בקפריסין יום עיון לזכרו של מנחם אורן. חוברת ס"ב. יד טבנקין. רמת אפעל. 1986.

צחור, זאב. החזון והחשבון - צחור, זאב. החזון והחשבון בן גוריון בין אידאולוגיה לפוליטיקה. ספריית פועלים. תל אביב. 1994.

קניאל, יהושע. ממדי הירידה מהארץ בתקופות העלייה הראשונה והשנייה (1882-1914). קתדרה 79. 1994. עמ' 115-138.

קסטל, כלב. שליחות באפריקה הצפונית. שורשים במזרח, א'. 1986. עמ' 321-361.

קסטל, כלב. בשליחות לגולה. עמ' 555-581. בתוך: שליחות לגולה 1945-1948. יד טבנקין. רמת אפעל. 1989.

- רב שיח: הגנה יהודית בארצות צפון אפריקה. יד טבנקין. רמת אפעל. 1984.
- רוזנברג, שלום. הזיקה לארץ ישראל בהגות היהודית – מאבק השקפות. דיון ביד בן צבי. קתדרה 4. יולי 1977. עמ' 148-175.
- רוזנפלד, אלכסנדר. היהדות הספרדית במערכה העברית. עם וספר. עמ' 11-13.
- ריבלין. זר לא יבין - ריבלין, גרשון ועליזה. זר לא יבין. כינויי סתר בישוב היהודי בארץ ישראל. מערכות. תל אביב. 1988
- שוראקי. קורות היהודים - שוראקי, אנדרי, נתן. קורות היהודים צפון אפריקה. עם עובד. תל אביב. 1975.
- שטרית, יוסף. מודעות חדשה לאנומליות וללשון—ניצניה של תנועת השכלה עברית במרוקו בסוף המאה הי"ט. עמ' 130-168. בתוך: שטרית, יוסף וצבי, יהודה (עורכים), מקדם ומים ב'. תשמ"ו, אוניברסיטת חיפה.
- שילה, מרגלית. עליית המונים או עליית נבחרים? היחס לעולים בימי העלייה הראשונה והעלייה השנייה. עמ' 107-130. בתוך: הכהן, דבורה (עורכת). קיבוץ גלויות, עלייה לא"י – מיתוס ומציאות. מרכז זלמן שזר. ירושלים. תשנ"ח.
- שירן. הזירה הימית - שירן, אסנת. הזירה הימית מראשית ההעפלה יד ראשית המדינה -1945-1934. יד טבנקין. 2007.
- שמלץ, עוזיאל. בעיות מושגיות במחקר של עדות ישראל. פעמים 65. תשנ"ג. עמ' 125-139.
- שמלץ, עוזיאל. העלייה ההמונית מאסיה ומצפון אפריקה: היבטים דמוגרפיים. פעמים 39. 1989. עמ' 15-63.
- שניבאום. התנועה הרביזיוניסטית - שניבאום, אבי. התנועה הרביזיוניסטית וההעפלה -1940-1932. רובינזון בע"מ. תל אביב. 1988.
- שערי. גירוש קפריסין - שערי, דוד. גירוש קפריסין 1946-1949 ההעפלה, המחנות וחברת המעפילים. הספרייה הציונית. ירושלים. תשמ"א.
- שערי, דוד. מאפייני חברת המעפילים במחנות הגירוש בקפריסין. חמישים שנה להקמת מחנות הגירוש למעפילים בקפריסין, אוגוסט 1946 – פברואר 1949. משואה, כ"ה. 1997. עמ' 48-62.
- שערי, דוד. הנוער הציוני במחנות הגירוש בקפריסין. משואה, ל'. 2002. עמ' 261-279.
- שקי, יצחק. על יהדות צפון אפריקה והשפה העברית תמוז תש"ג. עם וספר. עמ' 5-11.
- שרביט. הנוער בעלייה - שרביט, יוסף. הנוער בעלייה – תנועת שרל נטר. משרד הביטחון והוצאה לאור. תל אביב. 2000.
- שרף, מיכל. הפעילות הציונית בעיר נאבל בתוניסיה בראשית המאה ועשרים. מהות, כתב עת ליצירה יהודית 24. 2002. עמ' 137-146.
- תנועות הנוער במחנות המעפילים בקפריסין 1946-1948. יד טבנקין. רמת אפעל. 1984.
- Swarc. . Illegal Immigration -Swarc, Alan. Illegal Immigration to palestine 1945-194: The French Connection. London ,2005
- Hadari, & Tschor. Voyage to Freedom - Hadari, Venia. Zeev. & Tschor, Zeev. Voyage to Freedom Episode in The Illegal Immigration to Palestine. Valentine Mitchell Press. 1985.

Hadari. Second Exodus - Hadari, Venia. Zeev. Second Exodus - The Full Story of Jewish Illegal Immigration to Palestine 1945-1948. Valentine Mitchell Pub. London.1991.

Meir-Glitzstein. From Eastren Europe - Meir-Glitzstein, Esther. From Eastren Europe to the Middle East: The Reversal in Zionist policy vis-à-vis the jews of Islamic countries. The Journal of Israeli History. Vol. 20, No.1 (Spring 2000) pp.2 4-48.

Toledanof. Une Histoire de Familles - Toledano, Josef. Une Histoire de Familles.- Les Noms de Famille Juifs D'Afrique du Nord des Origines a Nos Jours. Editions Ramotal. Jerusalem. 1998

אינטרנט

לפידות, יהודה. העלייה הבלתי לגאלית, לידתה של מחתרת. אתר דעת, www.daat.ac.il. מכללת הרצוג. (15.1.14).

יומנים וספרי זיכרונות :

אבוטבול. שני אחים בסאפי - אבוטבול, יהודה. שני אחים בסאפי ילדות בצל מלחמת העולם השנייה. ללא ציון הוצאה. 2006.

אבידוב. נתיבים נעלמים - אבידוב, יאני. נתיבים נעלמים העפלה במחתרת, במדבר וביס. עם עובד. תל אביב. תשט"ו.

אביטל. למען אחיי ורעיי. - אביטל, רפאל. למען אחיי ורעיי. הוצאת קווים אישיים. תל אביב. 2009.

אבנרי. אופטימיסט - אבנרי, אורי. אופטימיסט. כרך א'. ידיעות אחרונות. תל אביב. 2014.

אבריאל. פתחו שערים - אבריאל, אהוד. פתחו שערים. מעריב. תל אביב. 1976.

אוחיון, פרק עלום - אוחיון, אלי. פרק עלום בתולדות יהודי מרוקו במאה העשרים. תרגמה מצרפתית בת-עדה חגית. הוצאת גמא, 2017.

אורבך וקרן. אורבך, אלימלך אפרים - חנה אורבך ורחל קרן (עורכות). יומנו של רב ארץ ישראל בצבא הבריטי: רשימות בימי מלחמה. תש"ב-תש"ד, 1942-1944. משרד הביטחון הוצאה לאור. תל אביב. 2008.

איזיק, דוד. 'משמר העמק'. עמ' 68 בתוך: ינאי, שמואל. אלמוג, יוסף. (עורכים). השערים הפתוחים אסופת זיכרונות העפלה 1945-1948. פל"ים. מהדורה שנייה. תל אביב. תשס"א..

אליאב. הספינה אולואה - אליאב, אריה (לובה). הספינה אולואה סיפורו של ארטור. עם עובד. תל אביב. 1977.

אלמוג, יוסקה. 'הנחשון/קסטל'. עמ' 75. בתוך: ינאי, שמואל ואלמוג, יוסף. (עורכים). השערים הפתוחים אסופת זיכרונות העפלה 1945-1948. פל"ים. מהדורה שנייה. תל אביב, תשס"א.

בועז, אריה. עלום ונוכח בכל- בועז, אריה. עלום ונוכח בכל. סיפור חיו של שאול אביגור. ההוצאה לאור משרד הביטחון. 2001.

בועז. הספינות – בועז, אריה- הספינות שבדרך. 2003.

בן-המוזג. ממרוקו לישראל - בן-המוזג, חיים. ממרוקו לישראל סיפורו של מעפיל בלתי לגאלי באוניה 'יהודה הלוי'. הוצאת עידן חדש. נתניה. 1998.

בן-הרוש. שורשים - בן-הרוש, אליהו. שורשים תולדות משפחת בן הרוש. כפר חב"ד. ללא ציון שנה.

בן-ציון, יעקב. 'לקוממיות'. עמ' 138. בתוך: ינאי, שמואל ואלמוג, יוסף. (עורכים). השערים הפתוחים אסופת זיכרונות העפלה 1945-1948. פל"ים. מהדורה שנייה. תל אביב, תשס"א.

בן-שמחון. המהלכים על המים - בן-שמחון, גבריאל. המהלכים על המים. הקיבוץ המאוחד. תל אביב. 1997.

בראגינסקי. עם חותר אל החוף - בראגינסקי, יהודה. עם חותר אל החוף. 'הקיבוץ המאוחד'. תל אביב. תשכ"ה.

בר- גיורא, נפתלי. יומן צפון אפריקה. שנתון 'הצופה'. תשי"ג אדר.. עמ' ש"ג-שנ"ו.

ברמן. אוניות המלחמה של המעפילים - ברמן, אריה. אוניות המלחמה של המעפילים. אריה ניר. תל אביב. 2009.

גויטע, יוסף. קטעים מיומן ההכשרה בטרופולי מיום יסודה ועד סגירתה (פרעות 1948). עמ' 190-131. בתוך: רובין, בן-ציון. (עורך). לוב הדים מן היומן פרק בפעילות הציונית של יהודי לוב. האגודה למורשת יהדות לוב. ירושלים. 1988.

גפן. פורצי המחסומים. גפן, אבא. פורצי המחסומים. יסוד. תל-אביב. 1961.

גפן, בני. 'הברק'. עמ' 169. בתוך: ינאי, שמואל ואלמוג, יוסף. (עורכים). השערים הפתוחים אסופת זיכרונות העפלה 1945-1948. פל"ים. מהדורה שנייה. תל אביב, תשס"א.

גפן, בני. 'משמר העמק'. עמ' 69. בתוך: ינאי, שמואל ואלמוג, יוסף. (עורכים). השערים הפתוחים אסופת זיכרונות העפלה 1945-1948. פל"ים. מהדורה שנייה. תל אביב. תשס"א.

גרינפלד. הצי הסודי - גרינפלד, מורי. הצי הסודי של היהודים (1946-1948). הוצאת גפן. ירושלים. 1994.

דובקין. העלייה וההצלה - דובקין, אליהו. העלייה וההצלה בשנות השואה. ערכים - ספרית מדריכים. ט"ז. ראובן מס. ירושלים. הסוכנות היהודית. תשי"ו.

דיין. עושים מדינה - דיין, דודו (עורך). עושים מדינה. הוצאה לאור משרד הביטחון. תל אביב. 1991.

דרור, יוסף. 'המעפיל האלמוני'. עמ' 196. בתוך: ינאי, שמואל ואלמוג, יוסף. (עורכים). השערים הפתוחים אסופת זיכרונות העפלה 1945-1948. פל"ים. מהדורה שנייה. תל אביב, תשס"א.

דרורי. בגלים סוערים הפל"ים. דרורי, בצלאל בגלים סוערים הפל"ים ואוניות הגירוש. אינטרמדיה. 1999.

הירשמן, איירה. בדרך לחיים מסטרומה עד הנה. אחיאסף, תלסאביב. 1947.

הכלפוני, שלום. בליל שמירה. עמ' 41-48. בתוך: חבס, ברכה. (עורכת). שבטים קובץ סיפורים ורשימות של עולים חדשים. עם עובד. תל אביב. תשי"ג.

הכרמלי. עד עלות השחר - הכרמלי, אליהו (לולו). עד עלות השחר. קריית ספר. ירושלים. תשל"ח.

הראל, יוסי. ה'אקסודוס'. עמ' 223. בתוך: ינאי, שמואל ואלמוג, יוסף. (עורכים). השערים הפתוחים אסופת זיכרונות העפלה 1945-1948. פל"ים. מהדורה שנייה. תל אביב, תשס"א.

זילברברג. בשליחות העם - זילברברג, אברהם. בשליחות העם והמדינה. הוצאה פרטית. 1995.

חבס. הספינה שנצחה - חבס, ברכה. הספינה שנצחה. הוצאת מערכות. תל אביב. תש"ט.

יפהר. פלוגת הפלמ"ח - יפהר, משה. פלוגת הפלמ"ח באיטליה תש"ו- תש"ז. 1993

יציאת אירופה תש"ז – פרשת ההעפלה והגירוש של מעפילי 'אקזודוס' 1947' מסופרת בפי ילדי דרור ומדריכיהם. מרכז דרור מינכן. תש"ח. (ללא שם כותב או עורך).

יקותיאלי. בחבלי העלייה והקליטה - יקותיאלי, ישראל. בחבלי העלייה והקליטה. ספרית הפקיד. תל אביב. 1963.

כהן. ברוח סערה - כהן, אדיר (עורך). ברוח סערה פרקים מחייו ומפעלו של יהודה ארזי. מוזיאון צה"ל. ירושלים. 1966.

כהן. אלון בסער - כהן, אדיר. אלון בסער עלילות רכש ופרקי העפלה. הוצאת מילוא בע"מ. הדפסה שנייה. תל אביב. 1973.

כהן-פרנקו. בדרך שלי- כהן-פרנקו, נדיה. בדרך שלי. דוקטורי. רעננה. 2009.

כהן. תנועת 'צעירי ציון-דרור' - כהן, רחל. תנועת 'צעירי ציון-דרור' בצפון אפריקה. יובל שנים 1943-1993. המרכז לחינוך ותרבות. הסתדרות העובדים הכללית. תל אביב. 1993.

כהן, רחל, בריק, עדה, דרום, יואל ושחר, גד. (עורכים). תנועת 'צעירי ציון-דרור' עדות וסיפור גרעיני הגשמה ופרשיות. המרכז לחינוך ותרבות, ההסתדרות העובדים הכללית. תל אביב. 1994.

כחלון. ההעפלה מלוב - כחלון, חיים. ההעפלה מלוב סיפור הגבורה של יהודי לוב ומאבקם לעליה ארצה. הוצאת המחבר. תשנ"ט.

כלפון-פוני. את אחי - כלפון-פוני, שלום. את אחי אנוכי מבקש. הוצאת אופיר. יהוד. 2012.

כרוז. האיש בעל שני הכובעים - כרוז (קראוס), יעקב. האיש בעל שני הכובעים זיכרונותיו של בכיר במוסד. משרד הביטחון הוצאה לאור. תל אביב. 2003.

לוי. עליתי מספציה - לוי, יצחק. עליתי מספציה. עם עובד. תל אביב. תש"ז.

מוסנזון. מכתבים מן המדבר - מוסנזון, משה. מכתבים מן המדבר. ההסתדרות הכללית של העובדים בישראל. 'הקיבוץ המאוחד' תל אביב. 1965.

מיליקובסקי. צף על עקבותיו - מיליקובסקי, זאב. צף על עקבותיו סיפורה של קבוצת מעפילים. הוצאת תמוז-אומני. תל אביב. 1989.

מימון, יוסף. תולדות ההעפלה עמ' 263-268. בתוך: חגיגי-לילוף, יעקב. (עורך). תולדות יהדות לוב, מראשית ההתיישבות היהודית בלוב ועד עלייתם וקליטתם בארץ. הארגון העולמי של יהודים יוצאי לוב. אור יהודה. 2000.

סוכרי. בנגאזי-ברגן בלזן - סוכרי, יוסי. בנגאזי-ברגן בלזן. עם עובד. תל אביב. 2013.

סרני. ספינות ללא דגל - סרני, עדה. ספינות ללא דגל. עם עובד, תל אביב, תשל"ה.

פאלק. מכתבים -פאלק, ולטר. מכתבים של רופא ממחנות קפריסין. ירון גולן. 1994.

פבי, גבי. 'מולדת' ו'ארבע החירויות'. עמ' 148. בתוך: ינאי, שמואל ואלמוג, יוסף. (עורכים). השערים הפתוחים אסופת זיכרונות העפלה 1945-1948. פל"ים. מהדורה שנייה. תל אביב, תשס"א.

פדלון, צ. אדאדי. עליה ב. עמ' 269-274. בתוך: חגי'ג-לילוף. (עורך). יעקב. תולדות יהדות לוב, מראשית ההתיישבות היהודית בלוב ועד עלייתם וקליטתם בארץ. הארגון העולמי של יהודים יוצאי לוב. אור יהודה. 2000.

פור. אל החוף הנכסף - פור, דוד. אל החוף הנכסף. בית לוחמי הגיטאות. 2001.

פרלוב. באים מאהבה - פרלוב, אמירה. באים מאהבה. משרד הביטחון ההוצאה לאור. תל אביב. 2006.

קליגר. לחיות בשליחות - קליגר, משה. לחיות בשליחות מבחר דברים ורשימות. 'הקיבוץ המאוחד' יד טבנקין. תש"ס.

קליגר, נח. אלה תולדות נח - קליגר, נח. אלה תולדות נח. האוטוביוגרפיה של נח קליגר. ידיעות אחרונות. תל אביב. 2010.

שוורץ. יציאת אירופה - שוורץ, מאיר. יציאת אירופה תש"ז מעפילי אקסודוס 1947. אות ועד. ירושלים. 2007.

שטיינר. פטריה - שטיינר, א. גרשון. פטריה. עם עובד. תל אביב. 1964.

שילון, מאיר. העלייה מלוב. עמ' 317-321. בתוך: פריגיא, זוארץ. עמישדי, גויטע. צוריאל, שקד. פריגיא, תייר. גבריאל, ארביב. (עורכים). יהדות לוב. הוצאת ועד קהילות לוב בישראל. תל אביב. 1960.

שמר, גדעון. אחד מארוקני. עמ' 73-82. בתוך: קשת סופרים, ילקוט לדברי-ספרות של סופרים-חיילים. הוצאת שרות התרבות של צבא הגנה לישראל. תש"ל.

Gues, Arlette. La Passagere de L'Exodus - Gues, Arlette. La Passagere de L'Exodus . Recite recueilli par Chaapsal. Madeleine. Edition Robert Lafont. Paris.1978.

Laub, Morris. Last Barrier to Freedom - Laub, Morris. Last Barrier to Freedom . Judah Magnes Museum. Berkley. Cal. 1985